ZALAI KATALIN

„Levéltárügyi szabadságharc”

A magyar levéltárügyben néhány éve új arcok, új elképzelések jelentek meg, ami arra engedett következtetni, hogy a szakma is igyekszik szembenézni a 21. század kihívásaival. [1] Szó volt arról is, hogy modernebb levéltári törvényre van szükség, hiszen 1995 óta sokat változott a világ, s ehhez mind tartalmilag, mind technikailag alkalmazkodni kell. Több szakmai fórumon is elhangzott, hogy legkorábban 2012 második felében kerülhet sor a levéltári törvény módosítására, mert annak szakmai előkészítése hosszabb időt igényel.

Sürgős törvénymódosítás

Ezzel szemben mi történt? A kormányzat eszeveszett gyorsasággal 2012 áprilisában benyújtotta a levéltári törvény módosítását és „szabadságharcának” részeként puccsszerűen átalakította a magyar levéltári rendszert. Alapos szakmai előkészítés nélkül, hevenyészett és igénytelen szöveggel kiegészítve módosították az 1995. évi LXVI. és a 2003. évi III. törvényt. Jellemző, hogy a törvényjavaslat részletes vitáján Szőcs Géza kultúráért felelős államtitkár, a törvényjavaslat beterjesztője így reagált Tóbiás József MSZP-s képviselőnek a közirat, magánirat fogalmát tisztázó felvetésére: „*Nem kívánok erről vitát nyitni. Én azt jelzem, hogy ez olyan elemzés kérdése lehet, amit megfelelő szakértők bevonásával kellett volna (kiemelés tőlem) vagy adott esetben lehetne még lefolytatni.*” [2] Bocsánat, - kérdezem én, akkor mégis kik készítették a törvénymódosítást, ha nem a szakemberek, arról nem is beszélve, hogy a részletes vitán nincs lehetőség a vitára? Az sem mindennapi, hogy az államtitkár a május 21-én tartott záró vitán, a végszavazás előtt újabb indítványt nyújtott be abból a célból, hogy kijavítsák a törvényjavaslat és az előzőleg benyújtott módosító indítványok stilisztikai hibáit és egységesítsék a szöveget. Mindhiába. Ez sem a szakmai színvonalán, sem a szellemiségén nem segített, mert az leginkább az 1950-es éveket idézi, ahelyett, hogy a 21. század követelményeire koncentrálna.

A nemzeti „kisgömböc” létrehozása

A módosítás olyan szinten centralizálta a magyar levéltári rendszert, amelyre a szakmában senki nem számított, már csak azért sem, mert pontosan egy évvel ezelőtt a Levéltári Kollégium által kiküldött bizottság több hónapi munka

[1] Erről közvetlen tapasztalataim voltak a Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár igazgatójaként, amely tisztséget 1992-2011 között töltöttem be.
[2] Parlamenti napló, 2012. május 7.

eredményeként egy teljesen más koncepciót dolgozott ki.[3] Ennek lényege az volt, hogy a megyei és fővárosi levéltári intézményeket állami fenntartás, központi felügyelet és szakmai irányítás alá kell helyezni és egy ún. Nemzeti Levéltári Igazgatóság alárendeltségében működtetni a szakmai irányítás összehangolása és a szervezeti széttagoltság megszüntetése érdekében. Az új szervként javasolt Nemzeti Levéltári Igazgatóság, a kulturális tárca részeként több jogosítványt átvállalt volna az ágazati minisztériumtól (feltehetően a minisztérium levéltári osztálya helyett) és az amúgy is túlterhelt Magyar Országos Levéltártól. Mindezzel szemben a valóság az, hogy államosították a területi általános levéltárakat (megyei levéltárakat) és betagolták a Magyar Országos Levéltárba (új nevén Magyar Nemzeti Levéltár). A legfontosabb eltérés a szakma eredeti elképzelése és az elfogadott törvény között, hogy a területi általános levéltárak önálló jogi személyisége és saját költségvetése megszűnt. [4]

Mint a (minta) Párttörténeti Intézet

Ha bárki azt gondolná, hogy a levéltári szakmai szervezetek tiltakoztak, nagyon téved! Néhány óvatos levél az illetékes államtitkárnak, majd a nyilatkozat arról, hogy nem ezt akartuk, de hát akkor, ha már így alakult, így is jó lesz! Azon már csodálkozni sem lehet, hogy az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában (a továbbiakban ÁBTL) folyó kutatás újraszabályozása és a Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltárat érintő „módosítás” ügyében még ennyit sem tettek. Pedig mindez a rendszerváltás előtti állapotokra emlékeztet, sőt Varga László történész szerint egyenesen „a diktatúrát idézi”.[5] Kétségtelen, hogy az ÁBTL új kutatási szabályozása erősen emlékeztet az egykori Párttörténeti Intézet gyakorlatára. A jövőben az ÁBTL főigazgatója dönt a kutatások engedélyezéséről, ahelyett, hogy a közlevéltárakban érvényes egységes kutatási szabályokat alkalmazták volna. Ez pedig lehetőséget teremthet a tudományos kutatás szabadságának a korlátozására.

Ha a szakmai szervezetek nem is, de a sajtó felkapta témát. Főként a Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltárral kapcsolatos elképzelések izgatták fel a kedélyeket.

Rekvirálás 20 évenként

A történet 1991-ben kezdődött, amikor a levéltári rendszerváltás jegyében a parlament a magyar állam tulajdonává nyilvánította az 1948-1989 között működött

[3] „A levéltárügy ágazati irányítási, finanszírozási, fejlesztési, valamint a területi általános levéltárak fenntartási kérdéseit vizsgáló levéltári kollégiumi bizottság jelentése” címet viselő dokumentum jelenleg is megtalálható a Magyar Országos Levéltár honlapján. www.mol.gov.hu

[4] Hasonló centralizációra 1950-ben került sor, amikor az 1950. évi 29. sz. tvr. megszüntette a több évszázados múlttal rendelkező megyei, városi, községi levéltárakat, a káptalanok és konventek hiteles helyi levéltárait és helyette létrehozták az állami levéltári hálózatot. Felügyeleti szervük a Levéltárak Országos Központja volt.

[5] Varga László: *Diktatúrát idéző a levéltári javaslat*. Népszava, 2012. május 1.

Magyar Dolgozók Pártja (MDP) és a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) iratait a tagnyilvántartás kivételével. [6] Ezt a passzust az 1995-ben hozott Levéltári törvény is átvette.

Az MDP, MSZMP iratok államosítására 1991-ben azért került sor, mert a törvényalkotók abból indultak ki, hogy az ország számára meghatározó döntéseket az állampárt hozta, s mint ilyen, közhatalmat gyakoroltak. Az 1995. évi LXVI. törvény az 1991. évi LXXXIII. törvényhez hasonlóan csak azt deklarálta, hogy ezek a magyar állam tulajdonát képezik.[7] Ez ténykérdés, így az elmúlt 20 évben senki nem vitatta ennek a jogszerűségét.
De azt sem kérdőjelezte meg senki, hogy az 1991. évi államosítást követően megmaradt és az azután kialakult magániratokból álló gyűjteményét a Politikatörténeti Intézet Levéltára jogszerűen birtokolta.

A levéltári törvény 1995-ös elfogadása óta számtalan törvénymódosításra került sor, de a 17 év alatt egyetlenegyszer sem merült fel ezen iratok közirat volta, tulajdonjoguk tisztázatlansága.

Ezért volt váratlan mindaz, ami a 2012. február 7-én a Magyar Országos Levéltárban tartott, „szakmainak” nevezett konferencián hangzott el. Személyesen nem voltam jelen, de meghallgattam a konferenciáról készült videofelvételeket és elolvastam Simon István cikkét a Levéltári Szemlében.[8] Az elhangzott előadások mindenfajta tárgyilagosságot nélkülöztek és tele voltak indulattal. A „szégyenpadra ültetett” Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár jelenlévő vezetőjének lehetőséget sem adtak a megszólalásra. Pedig lett volna mit mondania, annyi tévedés, csúsztatás és igaztalan vád hangzott el. A legmegdöbbentőbb, hogy igyekeztek teljesen összemosni a levéltár utolsó húsz évét a rendszerváltást megelőző időszakkal. Felelevenítették az egykori Munkásmozgalmi Intézet létrejöttét, összes bűnét, egészen az MDP, MSZMP iratok megsemmisítésének vádjáig. Felrótták a Levéltár gyűjtési stratégiáját, ugyanakkor kénytelenek voltak elismerni, hogy ezeket az érvényes jogszabályoknak megfelelően teszi. (A gyűjtés ún. „parttalanságára” nem sikerült példát mondani.) Lényegében már itt körvonalazódott, hogy a Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár gyűjteményét meg akarják csonkítani és ehhez keresik a jogcímet. Minden előadó arra a következtetésre jutott, hogyha bármit szeretne az állam ez ügyben tenni, akkor új jogszabályra vagy a régi módosítására van szükség. Arról azonban még Lakos János vezető szakfelügyelő úr is elfeledkezett említést tenni, hogy a rendszeres szakfelügyelői látogatások soha semmilyen szabálytalanságot nem állapítottak meg. Egy jó szó nem sok, de annyi sem hangzott el a levéltár védelmében. (Két előadás között Tyekvicska Árpád a Magyar Levéltárosok Egyesületének elnöke mellékesen

[6] 1991. évi LXXXIII. tv. alapján 1992-ben az MDP és MSZMP iratok a Magyar Országos Levéltárba kerültek
[7] 1995. évi LXVI. törvény, Vegyes záró rendelkezések, 35.§ 8. bekezdés
[8] Simon István: *Gondolatok egy konferencia kapcsán.* Levéltári Szemle. 2012. 1. sz. Ugyanebben a számban jelent meg Dékány Szilveszter ismertetője, de ezt olvasva és a videofelvételeket meghallgatva, mintha nem is ugyanarról az eseményről lenne szó. www.mol.gov.hu Megtekinthető a Videotorium oldalán

megemlítette, hogy az iratok kutathatók.) Rácz György a Magyar Országos Levéltár igazgatóhelyettese azzal zárta be a konferenciát, hogy ez tulajdonképpen egy szakmai vita kiindulópontja volt. A valódi tudományos diskurzus majd csak ezután fog következni, (és különben is mindenki éhes) ezért nem adott lehetőséget a hozzászólásokra sem. Ez a szakmai vita természetesen azóta sem indult meg.
Ma már egyértelmű, hogy a *Köziratok magánkézben* címmel tartott, konferenciának nevezett összejövetelre azért volt szükség, hogy „tudományos” köntösbe burkolva előkészítsék az újabb államosítást. Ehhez asszisztált a konferenciának helyet biztosító Magyar Országos Levéltár és a Magyar Levéltárosok Egyesülete is.

Néhány héttel később Gál András Levente kormánybiztos hivatalosan is bejelentette az állam igényét a levéltár anyagainak jelentős részére, ezzel egyidejűleg a Politikatörténet Intézet épületére is. Mivel az Intézet többszöri felszólításra sem volt hajlandó önként megválni jogos tulajdonától, az 1995. évi törvény alapján pedig nem volt lehetőség az állomány rekvirálására, beindult a munka. 2012. áprilisában már be is nyújtották a törvényjavaslatot. Senkinek nem lehetett kétsége a folytatásról. A parlament a törvényt 2012. május 21-én elfogadta.
Mindez lényegében beismerése volt annak, hogy a sürgős törvénymódosítás elsősorban azért szükséges, mert az 1995. évi Ltv. alapján nem volt „törvényes lehetőség” a PIL állományának rekvirálására.
Ennek a sietségnek az egész magyar levéltárügy áldozatul esett!

Kossuth téri szobák, rossz kilátásokkal

Márpedig siettetni kellett az ügyet, hiszen az Intézetnek és a levéltárnak 1951 óta helyt adó, egykori Igazságügyi Palota épületét már beígérték a Legfelsőbb Bíróságnak. (Az épület nagy részében a Néprajzi Múzeum helyezkedik el.)[9]

Talán kevesen emlékeznek rá, de két évvel korábban már egyszer parlament elé került az ügy. 2010. november 22-én Wittner Mária „kissé indulatosan” azt kérdezte a minisztertől, hogy „Meddig tartózkodhat a Politikatörténeti Intézet a korábbi Kúria épületében?” és hogy milyen alapon őriz magánlevéltár „egy állami érdekeltségű iratanyagot”. A képviselő asszony a szakszervezetek irataira gondolt. Bizonyára teljességgel véletlen, hogy az épület és az iratok ügyét összekapcsolta. Nem felejtette el megemlíteni hogy a Politikatörténeti Intézet a korábbi Párttörténeti Intézet jogutódja, „tehát ma is egyfajta baloldali szellemi műhelyként tevékenykedik, immár névváltozással 1950 óta.” Mindjárt azt javasolta, hogy a kormány költöztesse el az impozáns épületből „ezt a nehéz múlttal rendelkező magánalapítványt és intézetet.”

[9] Gál András Levente, a Jó Állam fejlesztési koncepció végrehajtásának összehangolásáért felelős kormánybiztos volt megbízva az Intézettel folytatott tárgyalásokkal, akiről pontosan nem lehet tudni, hogy mi köze van a magyar levéltárügyhöz, ezzel szemben az Interneten található életrajzából kiderül, hogy kiváló ingatlanügyi szakember.

Halász János államtitkár az épület kérdésében megígérte, hogy az Intézmény szerződését megvizsgálják. Ismertette az általa is érvényesnek tartott letéti szerződést, amit 1998-ban a MSZOSZ és Politikatörténeti Intézet kötött a szakszervezeti mozgalom iratainak átvételéről és gondozásáról. Kijelentette, hogy a szakszervezeti iratok nem minősülnek „állami levéltári anyagnak”, de megígérte, hogy Wittner Mária „kérdése alapján nyilván olyan ügyről, [van szó] amire érdemes odafigyelnünk, hogy mi is történik ezzel.” –válaszolta.[10] Odafigyeltek.

Magániratok közkézen

Az elfogadott törvényben szerepel a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) és jogelődei, a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) iratai a korábban konszenzus eredményeként kimaradt MDP, MSZMP tagnyilvántartással együtt és a pártokhoz köthető társadalmi szervezetek iratai. Ezek pedig a Magyar Partizánszövetség, a Magyar Ellenállók és Antifasiszták Szövetsége, a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége, a Magyar Nők Országos Tanácsa, Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség, Dolgozó Ifjúság Szövetsége, Kommunista Ifjúsági Szövetség, Népi Kollégiumok Országos Szövetsége, Magyar Úttörők Szövetsége, valamint a Szakszervezetek Országos Tanácsa, a szakszervezeti tanácsok és ágazati szakszervezetek.

Az nem vitatható, hogy a felsorolt társadalmi szervezeteknek volt közük az állampártokhoz, hiszen a párt határozatait a saját eszközeikkel kellett érvényesíteni egy-egy társadalmi csoportban. Ugyanakkor önállóan működtek, saját szervezetekkel és működési szabályzattal rendelkeztek, de nem voltak olyan helyzetben, hogy döntéseikkel az állam működését befolyásolhatták volna. A helyzetet az is bonyolítja, hogy közülük három szervezet jogutóddal is rendelkezik. Irataikat hiába őrzik letétként polgárjogi szerződés keretében, az állam ezt is semmibe vette.

Az végképp érthetetlen, hogy a NÉKOSZ (Népi Kollégiumok Országos Szövetsége) miért szerepel a listán. Soha nem volt a párt ifjúsági szervezete, egyetlen bűne a szellemisége. A baloldali kollégiumi mozgalom a háború előtt indult és az MDP oszlatta fel 1949-ben. Ráadásul az anyag egy olyan irategyüttes, amelyet maguk az egykori kollégiumi vezetők és kollégisták gyűjtötték össze, amit a levéltár megvásárolt.

A kiválasztás alapjául a levéltár nyilvános fondjegyzéke (alapleltára) szolgálhatott.[11] Ez végtelenül szomorú, hiszen a későbbiekben arra ösztönzi a tulajdonost, hogy saját jól felfogott érdekében, minél kevésbé hívja fel a figyelmet gyűjteményének gazdagságára, nehogy esetleg az állam ezt elirigyelje és a magántulajdonban lévő magániratokat kisajátítsa. Ahogyan ez most történt.

[10] Parlamenti napló, 2012. november 22.

[11] Ezt 1997-ben nyomtatásban, azóta elektronikus formában, rendszeresen kiegészítve a honlapon találhatta meg minden érdeklődő.

Az 1995. évi levéltári törvény (azóta sem módosított) 3. § d) pontja ugyanis pontosan meghatározta a közirat és a magánirat fogalmát és különbségüket. Ebből következően egyértelmű, hogy a törvény által megnevezett szervezetek iratai nem köziratok, mert sohasem tartoztak közfeladatot ellátó szervek irattári anyagába.
Ezt az is bizonyítja, hogy az új törvény is tartózkodik attól, (az 1995. évi Ltv.-hez hasonlóan), hogy a felsorolt iratokat köziratoknak nevezze, csupán a törvénymódosítás indoklásában találkozunk „. a PIL-ben őrzött köziratoknak a MOL[hoz] történő utalásának jogszabályi megalapozása,..” megfogalmazással. (Itt nincs felsorolás.)

A baloldal bűnei

Az államosítás igazi oka azonban – az indoklásban ugyan csak másodsorban szerepel – az Alaptörvény és a Levéltári törvény szükséges összhangjának megteremtése volt.

Az MDP, MSZMP iratok államosításáról szóló korábbi törvény kiterjesztése a jelenlegi kurzus történelemfelfogását tükrözi. Míg korábban 1948 vagyis a fordulat éve, addig az Alaptörvény szerint 1944. március 19. jelenti a cezúrát. Ez azt jelenti, hogy Magyarország történetében a német megszállástól a rendszerváltásig eltelt 45 év egy, homogén történelmi korszak. A rendszerváltást követő időszak pedig a Horthy-korszakkal (a német megszállást megelőző évtizedekkel) kontinuus.
Mindezt azért, hogy a fasizmust és a nyilas időszak bűneit összemossák a népi demokratikus időszakkal, illetve a kommunista diktatúrával. Ezt nálamnál sokkal szakavatottabb, (baloldalinak egyáltalán nem mondható) történészek is finoman szólva problematikusnak ítélték. Az 1948 előtt működött baloldali pártok, a Kádár-korszak társadalmi szervezeteinek levéltári anyaga és az MDP-MSZMP tagnyilvántartás államosítása része egy ideológiai programnak, amely a politikai baloldal napjainkig történő megbélyegzését és a történelemből való kiírását tűzte ki célul.[12]

A válogatás tudatos volt, még akkor is, ha a törvényt előkészítők tájékozatlansága és felkészületlensége miatt szarvashibák és kisebb pontatlanságok is becsúsztak a törvényjavaslatba, sőt az elfogadott szövegbe is. (pl. az MDP megalakulását 1944-re tette, a NÉKOSZ-t a párt ifjúsági szervezetének tekinti, a KISZ hivatalos neve Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség). [13]

Az iratok állami tulajdonba vétele, bárhogy is nézzük indokolatlan és törvénytelen volt.

[12] A Kisgazdapárt (1944-1948) fennmaradt iratainak államosítása fel sem merült, holott a párt is a koalíció része volt.
[13] 2012. évi LXI. törvény 10.§, az Ltv. 35.§ (8) bekezdés módosítása

Edzett levéltár

Nincs Magyarországon levéltár, amelyiknek olyan nagy gyakorlata lenne az extrém helyzetek átvészelésében, mint a Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltárnak. A törvénymódosítás kétségtelenül súlyos csapás az állományra nézve, de biztos vagyok benne, hogy ezt is túl fogja élni, ha azt a stratégiát követi, amit az elmúlt 20 évben. Ebben sok támogatója van, de mindig lesznek olyanok, akik számára elfogadhatatlan az a szellemiség, amit a Politikatörténeti Intézet képvisel és amelyet a levéltár gyűjteménye is tükröz. A levéltár ugyanis mindig felvállalta, hogy a magyar politikai baloldal maradandó értékű magániratait gyűjti a kezdetektől napjainkig. Úgy tűnik, hogy ennek a profilnak a megőrzésére most még nagyobb szükség van, mint eddig bármikor.

Pillantás a múltba

Sokan ma is a levéltár rendszerváltás előtti tevékenységének megítéléséből indulnak ki. Annak, hogy ez így alakult, számos oka van és mindenképpen összefügg azokkal az előítéletekkel, amelyek érthetetlen módon a mai napig kísértenek. Ez számomra a februári konferencia előadásaiból vált nyilvánvalóvá. Mivel a levéltár a rendszerváltás óta eltelt húsz évben teljes átalakuláson ment keresztül, sokan értetlenül állnak ezekkel a megnyilvánulásokkal szemben, ezért talán nem érdektelen végre őszintén beszélni róluk.

A jogelődök történetében több olyan momentum van, amely a negatív megítélést egykoron valóban indokolta. Ezek közül is a legfontosabb, hogy a működésüket elsősorban a politikai, s csak másodsorban a szakmai szempontok határozták meg, s ez már az alapításakor megnyilvánult. A Munkásmozgalmi Intézet Archívuma nem szerves fejlődés eredményeként alakult ki (mint a többi levéltár), hanem mesterségesen, az ún. állampárt hozta létre és működtette az egész időszakban.
A legnagyobb „bűnt”, amit a mai napig is fel szoktak róni, az archívum kialakításakor követték el. Ez pedig az, hogy a munkásmozgalomtörténet „kiemelkedő jelentőségét” bizonyító anyaggyűjtést a levéltárak állományára is kiterjesztették. Így kerülhetett sor az Országos Levéltár, a Fővárosi Levéltár, a Hadtörténeti Levéltár, a megyei levéltárak, a minisztériumok, valamint a bíróságok anyagaiból a munkásmozgalmi vonatkozású iratok kiemelésére és elszállítására.

Valóban mérhetetlen károkat okoztak, nemcsak a levéltáraknak, hanem saját maguknak és utódaik presztízsének is. Ez a gyökere a mai napig is tartó ellenszenvnek, annak ellenére, hogy még a rendszerváltás előtt az erőszakkal elhozott iratok 99 %-a visszakerült eredeti őrzési helyére. A levéltáros társadalomban azonban tovább élt ez a sérelem, pedig már több generáció felnőtt az 1950-es évek óta. Nem tett jót az archívum megítélésének, hogy a kutatást a párttörténészek privilégiumának tekintették és az sem, hogy az ’50-es években a munkatársak semmilyen levéltárosi ismerettel nem rendelkeztek. Csak 1957 után

vált elvárássá a magas szintű szakmai ismeret és a szakirányú diploma. Nem mondanék igazat, ha azt állítanám, hogy ebben az időszakban a politikai megbízhatóság nem számított, de ekkor már nem ez volt az egyedüli szempont.

Jóllehet, hogy 1957 után a szakmai munka minden területén előrelépés történt, de a pártarchívumi státus továbbra is meghatározta az archívum kötelezettségeit és behatárolta a lehetőségeket. Párthatározatok szabták meg különállását az állami levéltári rendszertől, illetékességi és gyűjtőkörét, és a kutathatóság kérdéseit. A párthatározatok lényegében felülírták az állami jogszabályokat, és ez folyamatosan irritálta a szakmát.

A Párttörténeti Intézet működésének megítélésekor a korlátozott kutatási lehetőségeket, a kutatók közötti különbségtételt szokták leginkább felhánytorgatni. Tény, hogy az Intézet tudományos munkatársai és azok, akiket politikailag megbízhatóknak ítéltek, előnyt élveztek. A kutatók többsége, főleg a 1945 utáni történelemmel foglalkozók általában nem a teljes dokumentumot kapták meg, csak bizonyos napirendi pontokat vagy részleteket, ami nagymértékben megnehezítette a korrekt feltáró munkát.
Az évtizedek során azonban a szabályok fokozatosan enyhültek, bár a politikai és a szubjektív elemek kiküszöbölésére már csak a rendszerváltás után került sor.

Egy korszak lezárása

Az Archívum történetének vége ugyanolyan vihart kavart, mint a létrejötte. A történelem fintora, hogy amíg 1950-es években a parttalan iratbegyűjtés, addig a rendszerváltás idején az iratmegsemmisítés vádja fogalmazódott meg. Azzal a különbséggel, hogy ez utóbbi teljes mértékben rágalom volt, alaptalanságát több minisztériumi vizsgálat is igazolta.
Ennek ellenére még mindig vannak olyanok (ld. a februári konferenciát) akik ugyan nem „látják bizonyítottnak”, mégis minden lehetséges alkalommal felmelegítik ezeket az alaptalan vádakat. Az érdekes, hogy az iratanyaggal együtt ugyanazok a munkatársak kerültek az állami levéltárakba, akik korábban az államosított iratok referensei voltak Párttörténeti Intézet Archívumában. Úgy látszik, hogy az iratmegsemmisítés vádja mégsem volt igaz, hiszen ha bármilyen kis árnyék vetült volna rájuk, akkor bizonyára nem vette volna őket át a Magyar Országos Levéltár és Budapest Főváros Levéltára.

Nyilvános magánlevéltár

1991 után teljesen új helyzet állt elő. Úgy tűnt, hogy a levéltár sokkal kevesebb iratanyaggal, de tiszta lappal indulhat. Megszűnt a kiváltságos helyzete, történetében először beilleszkedett a magyar levéltári rendszerbe. 1995-től bejegyzett nyilvános magánlevéltár lett. Mint ilyen köziratok gyűjtésére nincs lehetősége, de szüksége

sincs rá, mert olyan nagy a lehetőségek tárháza, hogy nem is érdemes. Lehetőség van a pártok, a szakszervezetek, mozgalmak, civil szervezetek, egyesületek és természetesen a magánszemélyek iratainak az összegyűjtésére is.[14] Azzal, hogy nem hagyja veszendőbe menni a magániratokat, felbecsülhetetlen szolgálatot tesz a jelenkort kutatóknak. A mai társadalomtörténetírás éppen azt veti a levéltárak szemére, hogy főleg a hivatali iratokra és nem a „történelmi hétköznapokra” koncentrálnak. Egyre több levéltáros vallja a magániratok, az oral history és a fényképek jelentőségét. Ebből a szempontból a levéltár gyűjteménye egyedülálló és mindenki számára hozzáférhető. Vannak olyanok, akik viszont nem nézik jó szemmel a levéltár gyűjtési stratégiáját, s egy MSZP pártarchívum-pártirattár korlátai között képzelik el a levéltár jövőjét. Biztos vagyok benne, hogy bármi is történjék, a levéltár jelenlegi vezetése számára ez elfogadhatatlan és a továbblépéshez mindenképpen kihasználja az érvényes jogszabályok adta lehetőségeket. Különösen izgalmasak ebből a szempontból a pártok (parlamenti és parlamenten kívüli) magániratai, hiszen a párttörvény nem szabályozza (szabályozhatja) megőrzésüket. Ennek az anomáliának a megoldásában a levéltáraknak kulcsszerepük lehetne. De az esély a pártok meggyőzésére csak úgy lehetséges, ha intézményes biztosítéka van a párttitkok és a bizalmas információk megőrzésének.
Ennek a törekvésnek is sokat ártott a jelenlegi törvénymódosítás, ezért ne csodálkozzon senki, ha a magánszféra ezután többször is meggondolja, hogy mit tegyen a dokumentumaival!

Gyimesi Endre levéltári miniszteri biztos 2011. május 4-én tartott előadását igen magvas gondolatokkal kezdte. Csupa híres embert idézett meg, (Sütő Andrást, Szőcs Gézát, Churcillt, VII. Frigyes dán királyt) köztük egy névtelen osztrák politikust is, aki így fogalmazott: *„a politikus legnagyobb ellensége az archívum*”. Sajnálatos, hogy a mondás szerzőjének kilétére azóta sem derült fény, pedig 2012. februárjában a *Köziratok magánkézben* c. konferencián másodszorra is megidéztetett, igaz más szövegkörnyezetben. Az „osztrák politikus” kijelentésével mélyen egyet lehet érteni, kiegészítve VII. Frigyes dán király mondásával, aki szerint „*az, hogy szegények vagyunk, még nem ok arra, hogy ostobák is maradjunk.*”[15]

Megjelent: Egyenlítő c. folyóirat X. évfolyam (2012) 7–8. szám, 2–7.

[14] Az 1995. évi LXVI. tv. 31.§ (1) bekezdése kimondja, hogy a nyilvános magánlevéltár köziratnak minősülő levéltári anyag kivételével bármilyen levéltári anyagot gyűjthet.
[15] Vö. Gyimesi Endre: *Az állam folyamatos működésének letéteményese maga a levéltári anyag.* Levéltári Szemle, 2011. 2.sz. 3.p. és www.mol.gov.hu Megtekinthető a Videotorium oldalán, Gyimesi Endre köszöntő előadása